

RĂZBOIUL – CA OBIȘNUINȚĂ COMUNICAȚIONALĂ COTIDIANĂ

WAR – AS A DAILY COMMUNICATION HABIT

*General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU**

*Colonel (r.) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU***

Rezumat: După cel de Al Doilea Război Mondial statele lumii au creat un cadru organizatoric mondial care să gestioneze pacea și să scoată în afara legii războiul. Înainte de aceasta războiul era război și pacea era pace. Acum mass-media și comunicarea cotidiană a oamenilor utilizează termenul de război pentru descrierea unor situații care nu au nimic în comun cu violența presupusă de război. Astfel încât acum starea de pace e de fapt o încrâncenare războinică.

Cuvinte cheie: război, pace, violență, comunicare, relații interstatale, societate.

Abstract: After the Second World War, the states of the world created a global organizational framework to manage peace and outlaw war. Before that war was war and peace was peace. Now the media and people's everyday communication use the term war to describe situations that have nothing in common with the supposed violence of war. So that now the state of peace is actually a warlike state.

Keywords: war, peace, violence, communication, interstate relations, society.

Introducere.

Omenirea a trăit și evoluat între stări de pace și de război, cu intercalări de stări de tensionare a relațiilor interstatale. Pentru o bună perioadă de timp, războiul a constituit activitatea de bază a societății, poate că din aceste considerente a ajuns până la noi îndemnul „dacă vrei pace,

* Membru titular al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: mirceaudrescu@yahoo.com

** Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, Secretar Științific al Secției de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, esiteanu@yahoo.com.

pregătește-te de război“. Însă, după cele două războaie mondiale, statele principale ale lumii au încercat să realizeze un cadru organizatoric mondial care să gestioneze pacea și să scoată în afara legii războiul. Dacă cu multe secole în urmă, „războiul era război“ și „pacea era pace“, acum mijloacele mass media precum și comunicarea cotidiană a oamenilor folosesc termenul război pentru a descrie situații care nu au nimic în comun cu violența presupusă de război, ceea ce pare că starea de pace este de fapt o încrâncenare războinică. Pe cale de consecință, acest vacuum mediatic al existenței cotidiene prin războaie oferă posibilitatea statelor agresoare să declare că războiul la care participă nu este altceva decât o nevinovată „operație militară specială“.

Puzderie de războaie.

Când se fac referiri la trecutul îndepărtat, istoricii și oamenii politici constată două componente ale existenței sociale: starea de pace și starea de război. Desigur, nu se exclude o anumită stare conflictuală, care să marcheze trecerea de la starea de pace la cea de război. În cotidian, mass-media, mai ales formatorii de opinie, dar chiar și literatura de specialitate identifică o mulțime de războaie, încât cititorii și ascultătorii resimt o adevărată agresiune psihologică. Simpla lectură a unei lucrări relativ recente aduce în atenție următoarele tipuri de războaie, astfel: război clasic, război clasic-limitat, război modern, război rece, război cald, război total, război non-total, război direct, război indirect, război mondial, război continental, război internațional, război terorist, război limitat, război de partizani, război de guerilă, război național, război de secesiune, război de eliberare, război de cucerire, război drept, război nedrept, război declarat, război nedeclarat, război mediatic, război imagologic, război informațional, război economic, război energetic, război comercial, război civil, război psihologic, război religios, război politic, război ideologic, război cultural, război mafirot, război de pacificare, război antiterorist, război terestru, război maritim, război aerian, război meteorologic, război geofizic, război nuclear, război colonial, război de exterminare, război asimetric, război ofensiv,

război defensiv etc., etc., pentru ca de curând să consacre un nou tip de război: războiul hibrid.¹

Se constată cu ușurință că toate sintagmele de mai sus au un termen comun: războiul. Și războiul este definit, în sens general, astfel: Conflict armat (de durată) între două sau mai multe state, națiuni, grupuri umane, pentru realizarea unor interese economice și politice, particularizându-se: războiul civil – luptă armată dusă în scopul cuceririi puterii, supremației politice într-un stat, războiul mondial – luptă armată la care participă, direct sau indirect, numeroase state ale lumii, războiul total – luptă armată în care statul agresor folosește toate mijloacele de distrugere, nu numai împotriva forțelor armate, ci și împotriva întregii populații, războiul rece – stare de încordare, de tensiune în relațiile dintre unele state (în special dintre SUA și URSS după 1950), războiul psihologic – stare de tensiune, de hărțuire nervoasă, psihică, inițiată și întreținută cu scopul de a zdruncina moralul forțelor adverse și de a demoraliza populația.

Numai cu sens figurativ, războiul înseamnă ceartă, neînțelegere, vrajbă, gâlceavă etc.² Desigur, atunci când nu are sens figurativ, războiul este definit fie ca „luptă armată între două sau mai multe state pentru a-și realiza, prin forța armelor, scopurile lor politice și economice...Carta ONU a consacrat ca un principiu fundamental al dreptului internațional interzicerea războiului de agresiune.”³ Pentru Sun Tzu, vestitul general chinez, ce a trăit cu mai bine de 2 500 de ani în urmă, războiul era „o problema de importanță vitală pentru staț”⁴, iar pentru cel mai citat teoretician al războaielor napoleoniene, Carl von Clausewitz, războiul „nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace.”⁵

Pentru sociologie, ca știință, „Războiul este un conflict violent între diverse forme de organizare politică. O politica (organizare politică s.n.) este

¹ Majoritatea termenilor au fost preluați din Florin Diaconu, Război clasic-limitat și război total, Editura Universității din București, 2006.

² DEX, Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009, p. 921.

³ Colectiv, Mic dicționar diplomatic roman, Editura Politică, București, 1967, p. p. 261.

⁴ Sun Tzu, Arta războiului, Editura Militară, București, 1976, p. 1.

⁵ Carl von Clausewitz, Despre război, Editura Militară, București, 1982, p. 67.

un grup uman caracterizat prin faptul că în interior și între membrii săi conflictele pot fi supuse unor norme care trebuie, în principiu, să permită o soluție pașnică; în afara grupului, aceste norme nu există sau sancțiunile lor nu pot fi impuse, fapt care face posibilă degenerarea conflictelor.... O polities planetară ar duce la eradicarea războiului; ea nu ar suprima însă conflictele interne, nici violența, fie particulară (între cetățeni), fie publică (a guvernărilor împotriva celor guvernați)....

Războiul are prin natura sa o manifestare de violență fizică. Din această cauză el are o dimensiune tehnică, care îmbracă două aspecte. Pe de o parte războiul transformă în arme de distrugere toate instrumentele realizate de ingeniozitatea umană pentru creșterea eficacității sale.... Pe de altă parte, tehnica și cuceririle sale sunt îndreptate spre capacitatea de mobilizare, întreținere, formare și angajare a unor efective crescânde de soldați pentru campanii din ce în ce mai lungi.... Războiul este, de asemenea, prin natura sa un conflict violent între organizări politice. El este deci un mijloc de acțiune al politicilor unor organizări politice asupra altor organizări politice. Aceste politici au două scopuri: cucerirea și apărarea“⁶.

Dacă, în general, războiul sugerează violența fizică, distrugerea unei organizații politice de către alta, noțiunile care însoțesc sintagmele ce conțin termenul război, ne pot sugera fie că termenul respectiv stă la originea războiului, fie că războiul urmărește un anumit scop țintit precizat prin acea noțiune. Dintre războaiele la modă în mass media actuală, vom analiza numai trei: războiul cultural, războiul economic și războiul satelitar.

Războiul cultural.

Fără a presupune violența fizică, se consideră că majoritatea oamenilor înțeleg instantaneu și intuitiv prin sintagma „război cultural“ faptul că societatea s-a decantat în două tabere cu valori opuse, exprimate simplificat prin tabăra conservatorilor și tabăra progresiștilor.⁷ Din moment ce nu se face referire la mărimea societății, rezultă că, în particular, fiecare dintre noi suntem implicați, mai mult sau mai puțin, într-un război cultural,

⁶ Larousse, Dicționar de sociologie, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, pp. 223-225.

⁷ Pe larg, Ciprian Cucu, Războiul cultural, articol, revista 22, nr.13, 28 iunie-12 iulie, 2022, p.10.

funcție de valorile pe care le apărăm în relațiile noastre cotidiene. Ideea de război cultural se pare că își are sorginea în lucrarea sociologului american James Hunter, intitulată „Războaiele culturale: Lupta de a defini America“, apărută în 1991, în care se aduc unele argumente în legătură cu evoluția structurilor sociale americane privitoare la raportul dintre tendința liberală de secularizare și tendința conservatoare față de fundamentele religioase. În timp ce America trecea printr-un proces accelerat de secularizare, convingeri care erau îmbrățișate masiv de tineret, dinspre partea conservatoare se propagau puncte de vedere care acuzau mesajele de secularizare ca adevărate agresiuni asupra sufletului țării.

Dar acest conflict existențial, a fi sau a nu fi religios, a născut conflicte sociale derivate care, mai mult sau mai puțin, vizează: avortul, drepturile femeii, egalitatea de șanse, egalitatea de gen, relațiile cu persoanele de același sex, drepturile LGBT, protecția minorităților, corectitudinea politică, drepturile individuale, drepturile polițistului, problema imigranților, problema sclaviei, extinderea NATO, politicile liberale etc., toate acestea și multe alte clivaje se propagă în societate formând grupuri și grupulețe care se contrazic continuu. Așa se face că jurnalistul Jon Ronson apreciază că deja ne găsim în plin război cultural, deoarece „Dacă te-ai rățoit vreodată la cineva pe social media despre, să zicem, cancel culture sau purtatul măștilor, ești deja soldat în războiul cultural – acele lupte zilnice pentru dominație între valori aflate în conflict“.⁸ Din această perspectivă, este lesne de observat că și societatea românească a fost și este dezbinată din cauza unor teme care solicită exprimarea unei atitudini clare, în rândul acestora regăsindu-se: criza imigranților, comunitatea și drepturile LGBT, căsătoria, familia tradițională, educația sexuală în școli, cenzura guvernamentală, birocrăția europeană, statul de drept, solidaritate europeană, securitate națională, morală creștină etc. Totul, în mass media, se discută prin raportare la lentile ideologice, totul e prilej de harță, iar inșii migrează de la o tabără la alta sau își marchează propriile tranșee de departajare.

Cei care cred că organizațiile politice trăiesc în interior haosul mediatic al războaielor culturale argumentează cu rezultate din analizele

⁸ Idem.

sociologice, care consacră o realitate îngrijorătoare: manifestările politice din ultimii 50 de ani din 21 de țări arată tendința creșterii conflictelor culturale în detrimentul subiectelor economice. Fiecare are adevărul său, ceilalți sunt sclavii teoriilor conspiraționiste sau dezinformării se amplifică și diversifică de la grupuleț la grupuleț social, informațiile coerente și corecte sunt ignorate și contestate, iar social media, în loc de aport lămuritor, favorizează polarizarea și radicalizarea socială. Acest proces aruncă individul într-o stare de teamă existențială, ideile aflate de o parte sau alta a baricadei sociale devin o amenințare pentru cel ce are o părere nuanțată. Dacă cineva dorește să asculte o melodie rusească, intrată chiar în cultura universală, poate fi izgonit dintr-un local, dacă cineva susține că orice turneu de tenis fără ruși este devalorizat, poate fi coborât în șuturi din autobuz, iar dacă susții că și rușii au puțină dreptate în războiul cu ucraineni, ai devenit pe dată putinist ș.a.m.d. Radicalizarea culturală paralizează orice încercare de compromis, prietenul se transformă pe dată în trădător, colegul de muncă îți devine inamic, grupurile sociale încep să fie lipsite de forța coeziunii. Unele evenimente din SUA devin virale chiar și pentru europeni: 160 de profesori și-au pierdut locul de muncă pentru exprimarea unor opinii care nu au corespuns conducerii politice statale, unele statui ale unor reprezentanți de seamă ai istoriei SUA au fost dărâmate, pe motiv că persoanele simbolizate au susținut sclavia, pentru ocuparea unor posturi de înaltă specializare s-a introdus criteriile proporționalității între sexe, culoarea pielii, înclinație sexuală etc. Organizații nonguvernamentale diverse au început să se întrecă în a cere administrațiilor americane să se schimbe neapărat denumirea noii maladii „boala maimuței“, deoarece bolnavii, cei ce se vindecă, dar și personalul medical se poate simți discriminat.

Pe de o parte, forța democrației a încurajat exprimarea opiniei personale, pe de altă parte, purtătorii de cuvânt ai grupurilor ce formează corectitudinea politică incriminează pe oricine nu este de acord cu anumite ideologii culturale. Onestitatea intelectuală cuprinsă în opinii personale riscă să conducă la excludere socială. Oamenii și grupurile sociale pare că nu mai fac schimb de idei, ei se războiesc, sapă tranșee, descriu itinerare obligatorii, totul devine binar și tranșant. În acest vacuum mediatic chiar și instituțiile statului sunt timorate. Conservatorii tradiționaliști sunt împesurați de

grupuri progresiste, ancorate în politici identitare, pentru care orice opinie critică a opiniilor lor devine pe dată un atac condamnat asupra comunităților defavorizate. Ambele tabere sunt nemulțumite de ordinea actuală, se opun sau vor schimba, fără să încerce să înțeleagă complexitatea fenomenelor culturale. Mereu grupurile sociale, înainte de a fi mai bine, se trezesc că este mai rău, și nemulțumirile explodează în și mai multe grupulețe intransigente.

Dacă aceste opinii contradictorii sunt definite a fi război cultural, înseamnă că orice societate nu trăiește o stare de pace, ci una de continuu război, iar cetățeanul X nu se mai contrazice cu cetățeanul Y, ci ei își declară război, fiind îndreptățiți să apeleze și la mijloace violente pentru a-și tranșa disputele. Culturile, ca atare, nu declanșează războaie, ci numai oamenii, organizați în sisteme politice integratoare, care pot utiliza culturile diferite ca instrumente de violență. În cadrul organismelor politice integrate, oamenii se contrazic în convingeri și în raționamente și numai contrazicerea democratică, organizată pe criterii de onestitate intelectuală, poate asigura prosperitate și cultivarea înnoirii.

De la sancțiuni la război economic.

În sens general, oricine înțelege prin sancțiune o măsură cu caracter disciplinar aplicată ca urmare a neîndeplinirii unei obligații. În raporturile dintre state, sancțiunea economică exprimă un sistem de măsuri economice, financiare, militare și de altă natură, luate de către state sau de către o organizație internațională și un stat sau un grup de state împotriva țării sau țărilor care nu îndeplinesc obligațiile asumate printr-o convenție. Indiferent dacă este vorba de o persoană, de o organizație, un stat sau un grup de state, sancțiunea este rezultatul unei conjuncturi liber consimțite, în care cel ce aplică sancțiunea și cel care îi va suferi consecințele cunosc obligațiile și drepturile fiecărei părți.

În plan național orice cetățean cunoaște sancțiunile la care se expune când încalcă legea statului. În plan internațional, orice actor internațional trebuie să fie conștient de sancțiunile la care se expune când încalcă norme de comportament la care s-a angajat prin convenții și tratate. Cu precădere în plan național, se poate vorbi de așa-zisele sancțiuni sociale, ca reacție de dezaprobare față de un comportament neadecvat, care se poate manifesta

înaintea aplicării sancțiunii juridice sau administrative, în timpul executării acesteia sau în continuare după cel ce a fost sancționat și-a ispășit pedeapsa. Sancțiunea socială s-a extins și în plan internațional asupra unor organizații și state, care, încălcând norme de comportament reglementat internațional, chiar dacă nu primesc o sancțiune oficială, se pot confrunța cu sancționări sociale de natură statală, ca: restrângerea schimburilor comerciale și de orice natură, neinvitarea reprezentanților legali la activități internaționale, excluderea lor din circuitele turistice etc.

În particular, prin sancțiuni economice se pot înțelege acele „măsuri economice prohibitive (embargouri) aplicate de comunitatea internațională asupra exportului și/sau importului de bunuri materiale, servicii, resurse etc. către sau dintr-o anumită țară. Sancțiunile economice constituie un instrument suplimentar al presiunilor politice exercitate de comunitatea internațională asupra unei țări care se face vinovată de abateri grave de la normele internaționale“.⁹

Ca instrument al presiunilor statale și organizaționale, sancțiunile economice nu presupun război, dar sunt mai aproape de el decât de diplomație, din moment ce diplomația politică apelează la măsuri coercitive. Cu toate acestea, de regulă, sancțiunile economice sunt rareori contestate, ele contribuind la menținerea ordinii internaționale prin aportul tuturor statelor și a fiecărui stat în parte.

De-a lungul istoriei, statele lumii au folosit economia, în ansamblul său, ca instrument al geopoliticii. De abia după anul 1920, prin Liga Națiunilor, sancțiunile economice au primit statut juridic, devenind arme economice împotriva statelor cu înclinații războinice. Astfel, Liga Națiunilor a impus Italiei sancțiuni economice când forțele sale militare au invadat Abisinia, în 1935. Sistemul de sancțiuni economice a devenit irelevant din moment ce Liga Națiunilor a fost boicotată de principalele țări ale lumii: SUA, Germania, Italia, Japonia etc.

Ducând pe mai departe preocuparea pentru menținerea păcii, Capitulul 7 din Carta Națiunilor Unite a împuternicit Consiliul de Securitate să impună sancțiuni economice împotriva statelor care amenință sau încalcă

⁹ Niță Dobrotă, coordonator, Dicționar de economie, Editura Economică, București, 1999, p. 415.

pacea mondială, pacea tuturor. Și acestea au primit votul acestuia în contextul apărării drepturilor omului în Rhodesia, în anii 1970, și în Africa de Sud, în 1980. De la apărarea condiției umane, sancțiunile economice aplicate pentru Iraq, după 1991, au vizat schimbarea de regim, constrângerea populației iraqiene să elimine guvernul totalitar condus de Saddam Hussein. De la consensul Consiliului de Securitate legat de aplicarea de sancțiuni economice Iraq-ului a trecut multă vreme, iar consensul acestui organism al dreptului internațional specific confruntărilor ideologice specifice Războiului Rece nu s-a mai realizat, iar politica SUA de a apela la războaiele de „tip preventiv“, din poziția sa de putere câștigătoare a Războiului Rece și de putere dominantă a lumii actuale, a făcut ca multe organisme internaționale să-și piardă utilitatea.

Din moment ce Consiliul de Securitate a devenit inoperant, au început să devină operante sancțiuni aparținând SUA și țărilor membre NATO împotriva unor personalități și organizații care sunt dovedite că desfășoară activități mafioate, de spălare de bani, de deturnare de fonduri, de trafic de armament, de încălcarea drepturilor omului etc. Numai că aceste sancțiuni nu au purtat girul organismelor internaționale, ci au exprimat voința excepțională a unor guverne naționale asupra unor personalități și organizații aparținând altor state, inclusiv asupra unor state considerate agresoare. SUA, statele NATO și Uniunea Europeană au devenit adevărate fanioane în apelarea la sancțiuni economice, mai ales împotriva unor state considerate de această dată fie agresoare, fie autoritare, gen Rusia și China.

Simbolic, sancțiunile individualizate au pornit de la susținerea publică a avocatului rus, Serghei Magnițki, care a acuzat oficialități ruse că au fraudat firma Hermitage Capital Management cu suma de 230 de milioane de dolari. Numai că oficialii ruși l-au acuzat pe avocatul firmei de evaziune fiscală, iar justiția rusă l-a găsit vinovat, a fost condamnat la mulți ani de închisoare, de unde nu s-a mai întors viu. SUA a fost impresionată de atitudinea avocatului rus și a adoptat Legea Magnitsky, în 2012, cu scopul de a pedepsi persoanele vinovate de adevărata evaziune fiscală a fondului respectiv. Acest demers legislativ s-a dezvoltat și, în 2016, prin Global Magnitsky Human Rights Accountability Act, din 2016, se autorizează președintele SUA să impună sancțiuni economice și să interzică intrarea în SUA a persoanelor străine identificate a fi implicate în abuzuri contra

drepturilor omului sau în corupție. În continuare, Marea Britanie în 2017, Canada în 2017, Uniunea Europeană în 2020 au adoptat legislația Magnitsky. Ca urmare, sute de persoane și organizații din toată lumea au fost și sunt și în prezent sancționate în temeiul acestor legi.

De data aceasta, sancțiunile respective se bazează pe legislația și puterea unor state de a dispune pedepse pentru persoane și organizații aparținând altor state, ce poate fi tradus ca imixtiune asupra suveranității altui stat. De data aceasta, sancțiunile economice nu mai constituie rezultat al practicii diplomatice, ci concretizare a contradicției preliminare unor stări specifice războiului. Din moment ce aceste norme se aplică unor persoane și organizații care nu au fost judecate, dispunerea lor seamănă mai mult a încercare de a impune puterea. Asemenea acțiuni sunt urmate de contramăsuri similare, și totul se transformă într-un război al nervilor, puternic întreținut de mass-media aservite. Occidentul a sancționat Rusia după intervențiile sale militare în Cecenia și Ucraina. SUA, Canada, UE și Marea Britanie au impus sancțiuni pentru mulți oficiali chinezi acuzați de maltratare a populației de uiguri. China și Rusia acuză aceste țări că sunt vinovate de declanșarea unui nou război rece.

După principiul acelorași prerogative, de curând Parlamentul European, un instrument birocratic, a cerut aplicarea de sancțiuni asupra Poloniei și Ungariei, în principal pentru încălcarea drepturilor LGBTQ, drepturi stabilite la Bruxelles.

Fără a defini ca atare războiul economic, noul dicționar economic de după 1990 dă explicație războiului prețurilor și războiului comercial, în sensul: „războiul prețurilor constituie o formă a concurenței dintre producători, când oferta este în exces față de cerere, bazată pe reducerea directă sau indirectă a prețurilor, cu scopul de a elimina sau reduce ponderea pe piață a concurenților..., iar războiul comercial cuprinde măsurile comerciale, reciproc protecționiste, discriminatorii și prohibitive, de tipul reacție-contrareacție, de regulă în cascadă, aplicate asupra importurilor dintr-o anumită țară sau grup de țări... Războiul comercial este o practică contrară principiilor Organizației Mondiale a Comerțului și altor convenții internaționale... O componentă a războiului comercial poate fi războiul vamal – represalii vamale prohibitive din partea unei țări pentru a constrânge partenerul la unele concesii sau soluții avantajoase... În sens restrâns,

războiul comercial reprezintă o formă de concurență acută, de regulă neloyală, între firme oligopol, prin care se urmărește eliminarea de pe o piață a concurentului sau constrângerea acestuia...¹⁰

În războiul din Ucraina, SUA și Federația Rusă se află în conflict deschis, dar luptele se desfășoară între ucraineni și ruși. La sugestia SUA, țările membre NATO au impus sancțiuni economice drastice Federației Ruse, care au avut urmări dramatice pentru lumea occidentală, generând fenomene economice (inflație, creșterea prețurilor, stagnare economică etc.), dar și nemulțumiri sociale evidente. Dar toate aceste măsuri, care în mass media sunt acoperite de sintagma „război economic“, în mod oficial organisme internaționale și statele ca atare au evitat această sintagmă, preferând pe cea de „sancțiuni economice“. Dar aceste sancțiuni economice au avut drept consecințe majore pentru lumea occidentală înlocuirea unei surse de aprovizionare – Rusia – cu o alta – SUA, sau alte țări agreeate de SUA, schimburile comerciale având loc la prețuri extrem de mari. Și din moment ce cel care vinde se află în centrul lumii, de data aceasta, sancțiunile economice aplicate Federației Ruse au consacrat un vânzător important – SUA, de la care statele occidentale sunt obligate să cumpere produse la prețuri mult mai mari decât cele consacrate prin înțelegeri strict economice. În plus, statele membre NATO s-au angajat să mărească bugetele de apărare cu încă 0,5 puncte procentuale din PIB și să achiziționeze tehnică militară preponderent din SUA. Totul pare ca o solidarizare ce se dicta de hegemonul otoman provinciilor supuse după principiul: „dușmanul meu este și dușmanul tău, prietenul meu este și prietenul tău“.

Înțelepciunea ce vine dinspre istorie ne îndeamnă ca, cu lucrurile grave, să dăm dovadă de prudență și reținere. Din păcate, în piața comunicațională a momentelor pe care le trăim, există o mulțime de comentatori de serviciu care, cu nonșalanță, își prezintă platitudinile pretutindeni, deoarece numai ei știu cum stau lucrurile în toate domeniile și se bucură pentru că fac o favoare socială în a spune tuturora ce le trece prin minte. Cele mai la îndemână domenii de referință: sportul, sănătatea,

¹⁰ Niță Dobrotă, coordonator, Dicționar de economie, Editura Economică, București, 1999, p. 392.

economia și războiul. Și, pentru mai multă credibilitate, ei sunt însoțiți și de profesioniști ai domeniului, numai pentru a spune și ei da sau nu, așa cum li se sugerează expres de formatorii de opinie.

În cazul războiului din Ucraina nimeni nu știe cum stau lucrurile, din moment ce nu s-au comunicat obiective, strategii, forțe participante etc. Apoi, războiul este de competența celor ce se pregătesc pentru așa ceva și care știu că războiul are legile sale, mijlocite de distrugere și moarte.

Și economia, și războiul sunt fenomene sociale; economia susține războiul, iar războiul se sprijină pe economie. Și economia, și războiul se feresc de panică. Atât panica în economie, cât și panica în război au un singur rezultat: mari pierderi de bunuri materiale și umane. Încă din primii ani de facultate, economiștii află că panica economică este mult mai gravă decât cea sanitară. Asta pentru că dacă un medic, prin nepricepere sau exagerare, poate pierde un număr limitat de clienți, un economist, prin exprimarea sa publică, mai mult sofistică decât silogistică, poate să influențeze în rău decizii politice, economice, militare și de altă natură, cu implicații asupra a mase mari de oameni.

Reținerea și prudența ar trebui să fie reguli clare de comunicare despre economie și război. Economia de pace este susținută ca suport al prosperității și unei vieți mai bune. Din momentul în care economia de pace se îndreaptă spre economia de conflict, pentru a ajunge la economia de război, inflația, prețurile, costurile și piața, chiar dacă persistă, nu mai presupun aceleași lucruri ca în economia de pace. Economia de conflict și economia de război operează cu alte paradigme economice, chiar dacă se constată semnale inflaționiste, deoarece „în epoca războiului, revenim de la epoca abundenței la cea a sărăciei”¹¹. Economia de război nu mai este nici liberă, nici de piață, nici etatistă. Ea devine o economie de comandă, care este obligată să aducă resurse uriașe pentru susținerea conflictului, în beneficiul unor profitori ce se adaptează imediat cerințelor de război, care, susțin din toate puterile situația că „...singura metodă de alocare a resurselor care poate fi concepută pentru programul de înarmare este printr-o structură minuțios elaborată de control guvernamental – controlul materiilor prime,

¹¹ John Maynard Keynes, apud Friedrich August von Hayek, *Socialism și război*, Editura Universității „Alexandru Ian Cuza” din Iași, 2017, p. 121.

controlul importurilor, controlul consumului privat, controlul pieței de capital, controlul tuturor¹².

Dar, până să se ajungă la acest control, specific economiei de război, în economia de conflict, planificatorii încep să-și facă vizibilă prezența, încercând să limiteze dependențele dinspre economiile care amenință securitatea, cu adoptarea altora dinspre economiile țărilor considerate prietene.

Specialiștii și formatorii de opinie susțin că sancțiunile economice aplicate în trepte, într-o deplină solidaritate occidentală, afectează grav Rusia. Cetățeanul european constată că sancțiunile economice afectează nu numai pe ruși, ele afectează economia globală și pe fiecare consumator occidental și nu numai. Estimările șoptite vorbesc deja de creșteri mai mici decât cu care eram obișnuiți și se iau în calcul chiar recesiuni, chiar dacă războaiele economice înseamnă numai sancțiuni sau când sancțiunile economice nu vor să fie denumite oficial războaie economice.

Războiul satelitar.

De curând, mass media a dezvoltat sintagma „războiul sateliților”¹³, care ni se pare neinspirată, deoarece orice instrument tehnologic nu poate să se războiască din proprie inițiativă cu unul identic, fiindcă instrumentele de luptă sunt lipsite de conștiință particulară. Deci este impropriu să vorbim de războiul tractoarelor, războiul motocicletelor, războiul autocamioanelor sau, mai nou, războiul sateliților, deoarece aceste instrumente, ce pot deservi deopotrivă activități pașnice, cât și violente, acționează numai sub voința oamenilor.

Desigur, în spațiul specific acestor instrumente există sateliți în proprietatea statelor, dar și în proprietatea particulară a unor societăți cu interese patrimoniale exprese. Interesant este faptul că, deasupra Ucrainei s-au poziționat circa 50 de sateliți, care au devenit o componentă importantă a eforturilor ucrainene de apărare, din moment ce autoritățile supreme ucrainene au solicitat în repetate rânduri acces la imaginile furnizate de sateliți. Tot prin sateliți sunt conduse la ținte și dronele de proveniență turcă.

¹² *Ibidem*, p. 105.

¹³ Vezi Răzvan Diaconu, Războiul sateliților, articol, Cronicile, nr.86, București, 2022, pp. 184-185.

Tot deasupra Ucrainei operează și sateliții Federației Ruse care furnizează imagini la ordin despre deplasările combatanților ucraineni.

Desigur, deasupra Ucrainei se află zeci de sateliți, care au devenit o componentă a războiului, numai că aspectul particular al situației create constă în faptul că majoritatea sateliților ce ar putea oferi informații Ucrainei sunt operați de companii private, deoarece „În ultimii ani, a existat o tendință de a externaliza o mare parte din această muncă datorită faptului că firmele private au cunoștințe specializate și sunt adesea mai capabile să dezvolte și să implementeze anumite tipuri de tehnologie spațială... asta înseamnă că un satelit poate fi folosit simultan în scopuri militare, dar și pentru lucruri civile de zi cu zi.”¹⁴ Așa se face că autoritățile ucrainene au cerut celor opt companii private deținătoare de sateliți să le furnizeze date utile pentru a ține sub control mișcările de forțe rusești.

Una dintre companii a făcut public faptul că oferă servicii la cerere atât guvernului ucrainean, cât și guvernului american: „Suntem o companie comercială privată și oricine poate, atâta timp cât avem imagini disponibile, să cumpere imagini de la noi... Dar dincolo de asta, suntem o companie americană și nu facem politică. Am construit o capacitate comercială la care poate avea acces oricine din lume”.¹⁵ Devenind obiect de activitate al unor firme comerciale, satelitul poate oferi servicii externalizate în condiții de piață comercială oricărui cumpărător. Desigur, în baza unor prețuri și a unor interese de piață. Deasupra Ucrainei există o piață a sateliților, unii aparțin guvernului american, alții aparțin guvernului rus, cei mai mulți aparțin companiilor private, care, în baza principiilor de piață, pot vinde imagini generatoare de moarte oricui oferă un preț mai bun.

Acolo în spațiu, sateliții nu se află în război. Războiul este aici pe pământ. Până acum nici un satelit nu a atacat pe un altul. Ca atare, nu putem susține că există un război între sateliți.

Pe pământ, în această puzderie de războaie, Federația Rusă încearcă să convingă lumea întregă că ea nu se găsește în război cu Ucraina; Federația Rusă desfășoară o nevinovată „operațiune militară specială”.

¹⁴ Apud Almodena Alcarate Ortega (cercetător asociat la Institutul Națiunilor Unite pentru Cercetare în dezarmare – UNIDIR) în Răzvan Diaconu, *op. cit.* p. 184.

¹⁵ *Ibidem*, p. 185.

Concluzii.

Dicționarele de bază ale tuturor limbilor încearcă să definească noțiunile „pace“ și „război“. Limbajul metaforic este permisiv și încurajează folosirea, mai ales a noțiunii război, cu sensul de a atenționa asupra deteriorării unei anumite stări de normalitate. Așa se face că, cel puțin în vorbirea curentă, să fie relativ acceptate sintagmele ce conțin în cadrul lor termenul război. Dar este de neînțeles, de ce, spre exemplu, sancțiunile economice adoptate de unele state să fie prezentate mediatic drept război economic, iar războiul evident să fie considerat o „operație militară specială“. Desigur, războiul are, pe de o parte, definit un agresor și, pe de altă parte, are definit un agresat. Operația militară specială încearcă să dea alt sens celor doi termeni, ca dovadă că dreptul internațional a devenit inexistent.

BIBLIOGRAFIE

- CUCU C., „Războiul cultural”, articol, revista 22, nr.13, 28 iunie-12 iulie, 2022;
- CLAUSEWITZ v. C., *Despre război*, Editura Militară, București, 1982;
- HAYEK F. A., *Socialism și război*, Editura Universității „Alexandru Ian Cuza“ din Iași, Iași, 2017;
- DIACONU F., *Război clasic-limitat și război total*, Editura Universității din București, 2006;
- DIACONU R., „Războiul sateliților”, articol, *Cronicle*, nr. 86, București, 2022;
- DOBROTĂ N., coordonator, *Dicționar de economie*, Editura Economică, București, 1999;
- TZU S., *Arta războiului*, Editura Militară, București, 1976;
- ***Larousse, *Dicționar de sociologie*, Editura univers Enciclopedic, București, 1996;
- ***DEX – *Dicționar explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2009.